

UDC: 92(042)(571.1)

BUYUK G'ALABA YO'LIDA O'ZBEKISTONLIK LAR NING FRONT ORTIDAGI MATONATI

Azimov Hakimali Imomovich,
Toshkent davlat yuridik universiteti
professor v.b., tarix fanlari nomzodi
ORCID: 0000-0001-5331-0588

Annotatsiya. Mazkur maqolada xalqimizning fashizmga qarshi janglarda qahramonlik namunalarini ko'rsatibgina qolmay, balki front ortida ham fidoyilarcha mehnat qilib, frontni uzluksiz ravishda kerakli ashyolar bilan ta'minlaganliklari haqidagi ma'lumotlar o'z aksini topgan. Zero, Buyuk g'alaba fashizmga qarshi kurashda ishtirok etgan barcha xalqlar qatorida O'zbekiston xalqining ham g'alabasi edi. Darhaqiqat, O'zbekiston xalqi Ikkinchi jahon urushining g'alaba bilan yakunlanishi uchun bor imkoniyatlarini ishga soldi. Bir so'z bilan aytganda, xalqimiz urush yillarida frontni front orti bilan mustahkamlashga ham salmoqli hissa qo'shdi. Maqolada aynan ushbu masalalar atroflicha tahlil qilishga harakat qilindi.

Kalit so'zlar: front, front orti, evakuatsiya, harbiy texnika, Chkalov nomli aviasozlik zavodi, 9-may – Xotira va qadrlash kuni, fashizm, diviziya, polk, posilka, mudofaa fondi, harbiy eskadrilya, tinchlik, ezigulik, harbiy eshelon.

ГЕРОИЗМ УЗБЕКИСТАНЦЕВ В ТЫЛУ НА ПУТИ К ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЕ

Азимов Хакимали Имамович,
кандидат исторических наук, и.о. профессора
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В этой статье описано то, как узбекский народ проявил героизм в борьбе с фашизмом, самоотверженно работал в тылу и обеспечивал фронт необходимыми продуктами. Победа над фашизмом была триумфом в том числе и узбекистанцев, наряду со всеми другими народами, участвовавшими в борьбе с фашизмом. Одним словом, наш народ во время войны внес значительный вклад в укрепление фронта. В статье была предпринята попытка тщательно проанализировать именно эти проблемы.

Ключевые слова: фронт, за фронтом, эвакуация, авиационный завод имени В.П. Чкалова, военная машина, завод Ростсельмаш, дивизия, полк, западный фронт, посылка, фонд обороны, военная эскадрилья, военное оборудование, чрезвычайная ситуация, фашизм, годы войны, 9 мая – День памяти и почестей, мир, добро, зло, высшие эшелоны.

HEROISM OF THE UZBEK PEOPLE IN THE HOME FRONT ON THE WAY TO A GREAT VICTORY

Azimov Hakimali Imamovich,
Acting Professor of Tashkent State University of Law,
Candidate of Historical Sciences

Abstract. *This article describes how our people showed heroism not only in the fight against fascism but also selflessly worked behind the front and provided the front with the necessary supplies. After all, the victory over fascism was a triumph of the Uzbeks, among all the peoples who participated in the fight against fascism. In a word, our people during the war made a significant contribution to strengthening the front. In the article, an attempt was made to carefully analyze these problems precisely.*

Keywords: *front, behind the front, evacuation, V.P. Chkalov Aviation Plant, military vehicle, Rostselmash factory, division, regiment, western front, parcel, defense fund, military squadron, military equipment, emergency, fascism, years of war May 9 is a day of memory and honors, peace, good, evil, higher echelons.*

***Fashizm ustidan qozonilgan buyuk g'alabaning 77 yilligiga,
ota-bobolarimizning front ortida ko'rsatgan jasoratiga,
shuningdek 9-may – Xotira va qadrlash kuniga bag'ishlanadi.***

Ikkinchi jahon urushi yillarida fashistlar Germaniyasini yengish va g'alabani qo'lga kiritishda xalqimiz salmoqli hissa qo'shdi. Yurtdoshlarimizning front ortida ko'rsatgan buyuk matonati tarix sahifalaridan munosib joy oldi. Zero, bu buyuk g'alabada sobiq Ittifoqning barcha xalqlari qatori O'zbekiston xalqining ham teng munosib hissasi bor. Shuni alohida qayd etish joizki, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2020-yil 9-may kuni Buyuk G'alabaning 75 yilligi hamda Xotira va qadrlash kuniga bag'ishlangan tantanali marosimda ta'kidlaganlaridek: **“Olovli urush yillarida butun O'zbekiston xalqi “Hamma narsa – front uchun”, “Hamma narsa – G'alaba uchun!” degan hayotiy e'tiqod bilan yashadi. Mamlakatimiz front ortidagi mustahkam ta'minot bazasiga aylandi. O'zbekiston xalqi jang maydonlariga katta miqdorda qurol-yarog', oziq-ovqat, kiyim-kechak, dori-darmon va boshqa zarur mahsulotlarni yetkazib berdi. Ko'p millatli aholimizning fidokorona mehnati bilan respublikamizdagi 300 ga yaqin korxonada harbiy mahsulotlar ishlab chiqarildi. Shu davrda front hududlaridan yurtimizga 151 ta zavod ko'chirib keltirildi va g'oyat qisqa fursatda ishga tushirildi. Ming-minglab urush qatnashchilari mamlakatimizda tashkil etilgan harbiy gosptallarda davolanib**

shifo topdilar”. O'zbekistonliklar fashizmga qarshi janglarda qahramonlik namunalarini ko'rsatibgina qolmay, balki front ortida ham fidoyilarcha mehnat qilib, frontni uzluksiz ravishda kerakli ashyolar bilan ta'minladilar. Ezgulikni hayot mazmuni deb bilgan xalqimizning madadkor eshelonlari frontga uzluksiz ravishda jo'natib turildi.

Respublikamizga front chizig'idan ko'chirib keltirilgan sanoat korxonalarini joylashtirish, ularni qiyin bir sharoitda tezda ishga tushirish, evakuatsiya qilingan aholiga g'amxo'rlik ko'rsatish, yarador jangchilarga yordam berish, front uchun qurol-yarog', kiyim-kechak, oziq-ovqat tayyorlash va yetkazib berish, yangi qismlar tuzib, frontga safarbar etish, jangchilarning oilasiga moddiy va ma'naviy yordam ko'rsatish, qisqasi, front uchun, g'alaba uchun nimaiki kerak bo'lsa, o'zbekistonliklar barcha ishni amalga oshirdilar. Front orti ham janggoh kabi jasorat maydoniga aylandi.

Darhaqiqat, O'zbekiston xalqi Ikkinchi jahon urushining g'alaba bilan yakunlanishi uchun bor imkoniyatlarini ishga soldi. Front uchun zarur bo'lgan o'q-dori, harbiy texnika va boshqa anjomlar yetkazib berishda tinimsiz mehnat qildi. Urush davrining eng murakkab vazifalaridan biri iqtisodiyotni harbiy izga solish edi. Front yaqinidagi hududlardan ko'chirilayotgan aholi, sanoat korxonalari, o'quv yurtlari

va boshqalarning aksariyati O'zbekistonga yuborildi. Keltirilgan korxonalarni qabul qilish va joylashtirish hamda bir vaqtning o'zida ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish uchun 1941-yil 25-avgustda O'zbekiston KP(b) Markaziy Qo'mitasining birinchi kotibi U. Yusupov rahbarligida maxsus komissiya tuzildi.[6, 136-b.] Bu ishlarni tashkil etishda, unga rahbarlik qilishda Y. Oxunboboyev, A. Abdurahmonov, V.A. Bilbas, Ye. Ortiqboyev va boshqalarning xizmatlari katta bo'ldi.

1941-yil iyuldan 1941-yil noyabrga qadar Sharqqa 1360 yirik harbiy korxona [7, 19-b.], shundan O'zbekistonga 104 ta zavod-fabrikalar evakuatsiya qilindi. Jumladan, Toshkentga Moskvadan Chkalov nomli aviasozlik (1941-yil noyabrda), "Elektrokabel", "Podyomnik", "Krasniy put" zavodlari, Leningraddan "Vulqon" zavodi sexi, to'qimachilik va mashinasozlik zavodlari (1941-yil avgustda), Rostovdan "Rosselmash" zavodi (1941-yil kuzda), Xarkovdan Arqon zavodi (1941-yil oktabrda) (shu zavod asosida Toshkent "Kinap" yigiruv tikuv fabrikasi vujudga keldi) va boshqa shaharlardan ko'plab zavod va korxonalar ko'chirib keltirildi. 1941-yil dekabrga kelib, Toshkentdagi 63 ta korxona va respublikadagi boshqa 230 ta korxona mahsulotlar bera boshladi. Shuningdek, urush yillarida O'zbekistonda 280 ta yangi korxonalar barpo etilib, ishga tushirildi. [18, 444-445-b.] Barpo etilayotgan korxonalarning aksariyati to'liq jihozlanmasdan majburiy sur'atda tezkorlik bilan ishga tushirilib, front uchun mahsulot bera boshlagan edi.

Respublikaga ko'chirib keltirilgan sanoat korxonalarida ishlash va front uchun mahsulot ishlab chiqarishni ta'minlash maqsadida mehnatga layoqatli aholidan o'smirlar, nafaqaxo'rlar, ayollarni safarbar etish hisobiga ishchi-xizmatchilar soni oshirildi. Bu haqda Rossiya Federatsiyasining O'zbekistondagi Favqulodda va Muxtor elchisi bo'lib ishlagan F.M. Muxametshinning urush yillarida yurtdoshlarimizning front va front ortidagi jasorati to'g'risida aytgan fikrlarini keltirib o'tish

o'rinlidir: "G'alaba uchun o'zbek xalqining farzandlari katta hissa qo'shdi. Ular jasorat va qahramonlik namunalari ko'rsatdi. Respublika g'alabani iqtisodiy jihatdan ta'minlashda ham ishtirok etdi. Sanoatning asosiy qismi qurol va harbiy texnika ishlab chiqarishga o'tkazildi. Zavod va fabrika, shaxta va elektr stansiyalar jamoasi tun-u kun uzluksiz ishladi, minglab ayollar erkaklarga xos bo'lgan sohani egallab, frontga ketgan erkaklar o'rnida yuksak faoliyat ko'rsatdilar" [8].

Korxonalarning ko'pchiligi dastlabki oylardayoq frontga mahsulot bera boshladi. Masalan, 1941-yil 10-sentabrda Sumidan Chirchiqqa keltirilgan mashinasozlik zavodi qirqinchi kuni o'qdori, zarur qismlar, bir necha oydan so'ng esa minomyotlar ishlab chiqara boshladi. 1941-yil 20-noyabrda Moskva ostonalaridan Toshkentga V.P. Chkalov nomidagi aviatsiya zavodi anjomlari yuklangan eshelon yetib keldi. Oradan 40 kun o'tganidan so'ng 1942-yil 7-yanvarda aviasozlar birinchi O'zbekistonda ishlab chiqarilgan jangovar PS-84 va 1942-yil sentabrda esa yangi Li-2 nomi bilan yaratilgan samolyotlarni frontga jo'natdilar. Zavod ishchilari ba'zi kunlari 2-3 tadan harbiy samolyotlar ishlab chiqardilar. Zavod bilan birgalikda yuborilgan injener-texniklardan I.T. Uskov, M.M. Kunakov, V.N. Sivets, S.M. Yegorov va mahalliy millat vakillaridan A. Ibragimov, M. Shokirov, X. Shermammedov, Z. Samikov va boshqalar yelkama-yelka turib xizmat qildilar. 1942-yil boshlarida bu zavodga qo'shimcha yana ikki mingga yaqin mahalliy aholi ishga jalb qilindi [9, 364-365-b.]. Shuni aytish kerakki, urush yillarida sobiq Ittifoq miqyosidagi aviatsiya zavodlari 108 ming harbiy mashinalar ishlab chiqardi. Shu yillarda fashistlar Germaniyasi esa 78,9 ming samolyot ishlab chiqargan edi [8]. Demak, sobiq Ittifoq miqyosida fashistlar armiyasidagiga nisbatan ko'p harbiy mashinalar ishlab chiqarildi. Albatta, bunda O'zbekistonning ham katta hissasi borligidan dalolatdir.

1941-yilning noyabr oyi boshlarida O'zbekistonga Rostovdan evakuatsiya qilingan "Rosselmash" zavodi bir haftadan keyin minomyot snaryadlarini ishlab chiqara boshladi. Ushbu zavodning qurol-aslahalar, "katyusha" va minomyot snaryadlari ishlab chiqarish rejalarining bajarilishi qat'iy nazoratda bo'lib, 1941-yil 18-28-dekabrda O'zbekiston Respublikasi hukumati va KP(b) MQ tomonidan qabul qilingan qarorda o'z aksini topgan edi. Qabul qilingan qarorlar har qanday sharoitda ham qat'iy bajarilishi zarur edi.

1942-yil fevralga kelib, minomyot snaryadlarining birinchi partiyasi frontga jo'natildi. Bu qurol-yarog'lar bilan bir qatorda O'zbekiston hukumati front uchun tanklar ishlab chiqarishni ham ko'paytirishni yo'lga qo'yish masalasiga e'tibor qaratdi va 1941-yil 9-dekabrda bu haqda maxsus qaror qabul qildi. Unga ko'ra, front uchun, g'alaba uchun xalqimiz o'z hisobidan, yillar davomida yaxshi niyat bilan to'plagan mablag'lari evaziga "O'zbekiston kolxozchisi", "O'zbekiston komsomoli", "O'zbekistonning 20 yilligi" nomi ostida tank kolonnalari, "O'zbekiston avia-eskadriliyasi", "Sanitariya-aviatsiya polki" kabilar ishlab chiqarilib, frontga o'zbek xalqi nomidan yuborildi. Ular jang maydonlarida yuksak mahorat ko'rsatib, g'alabani tezlashtirishda munosib hissa qo'shdilar. Shuningdek, "O'zbekiston komsomoli" nomli bronepoyezd ham qurilib, 1944-yil Leningrad frontiga jo'natildi. Haqiqatan ham, O'zbekistondan qurol-aslaha, oziq-ovqat va kiyim-kechak ortilgan eshelon ketidan eshelon frontga jo'nab ketardi.

Vaziyatning murakkabligiga qaramasdan, xalqimiz o'z jangchilari haqida o'yladi. Ayniqsa, o'zbek paxtakorlarining frontdagi yurtdoshlariga yo'llagan maktubi jangchilarga qanot bag'ishladi. Ular askarlarga qarata shunday xat yozishgan edi: "Urush maydoni bizdan bir necha ming kilometr narida bo'lsa ham, to'p va avtomatlarning ovozi bizga eshilib turibdi. Bu to'p va avtomatlar-

dan otish uchun bizning paxtamiz kerak. Armiyaning yaxshi, issiq kiyingan jangchi va komandirlarini ko'rib turibmiz. Ularning kiyimboshlari uchun ham bizning paxtamiz kerak. Yarador bo'lgan jangchilarga mehrshafqat ko'rsatib, uning yarasini bog'layotgan hamshirani ham ko'rib turibmiz. Uning qo'lidagi doka ham bizning paxtamizdan to'qilgan. Biz barcha paxtakorlar paxtakor respublikalarni front uchun ko'proq paxta berishga chaqiramiz" [10]. Ko'rinib turibdiki, O'zbekiston paxtasiga bo'lgan ehtiyoj yuqori bo'lgan. Buning ortida esa og'ir mashaqqatlar turar edi. Bu so'zlar mehnatkash o'zbek xalqining dilso'zi edi. Buning zaminida O'zbekistonning fashizmni yengish uchun qilgan mehnati, o'zbek xalqining g'alaba uchun hech narsani ayamaganligi, fashizm balosidan qutulish uchun ko'rsatgan beminnat mehnati yotar edi.

Har bir xonadonga yopirilib kirgan urush qabohati odamlarni og'ir sinovlarga, mahrumliklar va azob-uqubatlarga mubtalo qildi. Shaharda ishchilar va xizmatchilarga kuniga 400-500 grammdan, qaramog'i ostidagilariga esa 300 grammdan non berish belgilangan edi. Amalda esa belgilangan me'yordan kam olishar edi [11]. Me'yorlangan taqsimot qishloq aholisiga tatbiq etilmadi. Natijada qishloq aholisi urush yillarida og'ir ahvolda yashadi. O'zbekiston dehqonlari qiyinchiliklarga qaramasdan, fidokorona mehnat qildilar. Urush yillarida respublika dehqonlari front ehtiyojlari uchun 4 mln 148 ming t paxta, 82 mln pud g'alla, 54067 t pilla, 195 ming t sholi, 57 ming 444 t meva, 36 ming t quritilgan meva, 159 ming 300 t go'sht, 22 ming 300 t jun va boshqa ko'pgina mahsulotlar yetkazib berdi. Respublikamizning barcha viloyatlari va Qoraqalpog'iston mehnatkashlari ushbu tadbirni amalga oshirish borasida faol ishtirok etdilar [12, 89-91-b.].

1942-yilda Samarqand viloyati ahli frontga 6,75 t mayiz, 22,3 t quruq meva, 5,9 t sabzavot, 5077 l vino, 38 s shirinlik,

1034 kg guruch, 13 s moy va 24 ming so'm pul yubordilar. G'arbiy frontda jang qilayotgan, otaliqqa olingan general M.A. Siyazov qo'mondonlik qilayotgan 12-gvardiyachi diviziyaga 25 vagon sovg'a jo'natdilar. Unda 10 vagon vino, 3 vagon go'sht, 5 vagon quruq meva, 1 vagon guruch va 6 vagon boshqa oziq-ovqat mahsulotlari bor edi. Sovg'a-salomlarni yetkazish uchun borgan delegatsiya tarkibida bo'lgan akademik Vohid Abdullayev keyinchalik bu haqda "Madadkor eshlon" nomli kitob yozgan edi (Toshkent, Yosh gvardiya, 1984).

Front uchun Surxondaryo viloyati 14 mln so'm pul, 300 t go'sht, 550 t don, 50 t yog', 180 t quruq meva, 55 ming dona issiq kiyim jo'natdi. Qurshovda qolgan Leningrad mudofaachilari uchun esa 13 vagon qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan birga, 800 ming so'm pul va katta miqdordagi kiyim-kechak yetkazib berdilar [12, 89-91-b.] O'zbekiston ahli urushning dastlabki 6 oyi mobaynida frontga 421,5 mingta turli issiq kiyimlar yubordi. Yakka tartibda va jamoat yo'li bilan yuborilgan posilkalar va oziq-ovqatlar bunga kirmaydi [13, 114-116-b.] Shuningdek, respublika korxonalari 34 xil mahsulot chiqarib, 1941-1945-yillar mobaynida jangchilar uchun 7518,8 mingta gimnastyorka, 2636,7 mingta paxtali nimcha, 2861,5 mingta armiya etigi va boshqalarni tayyorlab berdilar [13].

Jangchilar uchun respublikadan sovg'alar tinimsiz yuborib turildi. 1942-yil 28-yanvarda O'zbekiston Xalq Komissarlari Kengashi va O'z KP(b) MQ 164-son qaror qabul qildi [14, 72-b.] Ushbu qaror sovg'alar to'plashni tashkil etish haqida bo'lib, alohida o'rnak ko'rsatgan jangchilarga yakka tartibda ham sovg'alar tayyorlash kerakligi nazarda tutilgan edi. Birgina 1942-yil 15-may oyidagi ma'lumotga ko'ra, O'zbekistondan jangchilar uchun turli frontlarga, Rossiya shaharlarining harbiy gospitalariga 1941-yil 9-sentabrdan 1942-yil 9-mayiga qadar yuborilgan sovg'alar 415 vagonni tashkil etgan edi. Bulardan tash-

qari, O'zbekiston XXKning 1942-yil 5-iyundagi 2766-R-son farmoyishiga asosan, 1942-yil 11-iyunda 154-o'qchi diviziyasi uchun 480016 raqamli vagonda quyidagi mahsulotlar jo'natildi: 5041 kg guruch, 2523 kg kishmish, 248 kg quruq olma, 244 kg yong'oq va hokazolar [15, 2-b.].

O'zbekistonning frontga bu kabi keng miqyosda ko'rsatgan iqtisodiy yordami shundan dalolat beradiki, respublikamiz urush yillarida frontni o'q-dori, qurol-aslaha bilangina emas, balki iqtisodiy jihatdan ham ta'minlovchi maskanga aylangan edi. Albatta, buning ortida xalqimizning og'ir mehnati yotardi. Ammo xalqimiz shuni bilardiki, armianing – harbiylarning iqtisodiy jihatdan to'q bo'lishi g'alabani ta'minlovchi omillardan biridir. Bir so'z bilan aytganda, xalqimiz urush yillarida frontni front orti bilan mustahkamlashga ham salmoqli hissa qo'shdi.

Jangovar diviziyalar, harbiy kemalarda gi askarlar otaliqqa olinib, ularga sovg'alar yuborib turishga respublika hukumati jiddiy e'tibor berdi. O'zbekiston mehnatkashlari tomonidan otaliqqa olingan "Marat" linkori, 5-o'qchi Orlov diviziyasi, 162-O'rta Osiyo – Novgorod – Shimol o'qchi diviziyasi va boshqa diviziyalarga sovg'alarni muntazam yetkazib berib turdilar. Bulardan tashqari, xalqimiz frontga harbiy texnikalar yetkazib berishga ham munosib hissa qo'shdi. Shu xususda bir misol keltirib o'tish o'rinlidir. O'zbekistondan jo'natilgan tanklarning katta guruhi Polsha hududlariga ham keltirilib, gvardiyachi panfilovchilar diviziyasi jangchilariga topshirilgan: "Eshelonlarda 400 dan ortiq tank, o'ziyurar to'p, bronetransportyor va broneviklar olib kelindi. Bu po'lat otlar o'zbek xalqining frontdagi azamat jangchilarga yuborgan sovg'asi edi... O'zbekistonning 20 yilligi tanklari 1945-yil 2-may kechqurun Maklenburg viloyatidagi Vismer shahriga kirdi [16]".

1943-yilda Toshkent shahar mehnatkashlari frontga harbiy-texnika bilan yordam ko'rsatish maqsadida o'zlarining

shaxsiy jamg'armalaridan tank kolonna-si, jangovarsamolyotlareskadrilyasiqurishuchun 34 million 210 ming so'm ajratdilar. Umu-man, urush yillari mobaynida O'zbekiston mehnatkashlari mudofaa fondiga jami 649,9 mln so'm miqdorida mablag' hamda 22 kg oltin va kumush (zargarlik buyumlari) topshirib, g'alaba uchun katta hissa qo'shdi-lar [17, 217-b.]

O'zbekiston xalqi Ikkinchi jahon urushi-ning g'alaba bilan yakunlanishi uchun bor im-koniyatlarini ishga soldi. Front uchun zarur bo'lgan o'q-dori, harbiy texnika va boshqa anjomlar yetkazib berishda tinimsiz mehnat qildi. Natijada O'zbekiston 1941–1945-yil-lardagi urush davomida frontga 2100 ta sa-molyot, 17342 ta aviamotor, 2138 ming dona aviabomba, 17100 ta minamiyot, 4500 bir-likdan iborat minalarni yo'q qiluvchi qurol, 60 mingga yaqin harbiy-kimyoviy appa-ratura, 22 mln dona mina va 560 ming dona snaryad, 1 mln dona granata, dala radio-stansiyalari uchun 3 mln radiolampa, qari-yb 300 mingta parashyut, 5 ta bronepoyezd, 18 ta harbiy-sanitariya va hammom kir yu-vish poyezdi, 2200 ta ko'chma oshxona va boshqa ko'pgina harbiy anjomlar yetkazib berdi [18, 444-445-b.].

Bular o'zbek xalqining og'ir va tinimsiz mehnati, ko'z qorachig'idek yaxshi kunlari uchun asrab-avaylab saqlagan mablag'lari evaziga yuzaga kelgan edi. Urush res-publikamiz iqtisodiyotiga, aholining ijtimoiy ahvoliga jiddiy ta'sir ko'rsatdi. Urush qabohati har bir xonadonga balo-qazodek yopirilib kirdi. Frontlardan kelib turgan qora xatlar hech bir xonadonni chetlab o'tmadi. Jang maydonlarida qahramonona halok bo'lgan farzandlari haqida kelib turgan qora xatlar onalar yuragini larzaga soldi. O'z jigar go'shalarini yo'qotishi, undan judo bo'lishi xalqimiz boshiga yanada musibatli kunlarni soldi. Ammo matonatli, irodali xalqimiz har qanday sinovlarga bardosh berdi, o'zligini yo'qotmadi. Shu tariqa urush xalqimizni og'ir sinovlardan o'tkazdi.

Darhaqiqat, xalqimizning front ortida-gi matonati tarix zarvaraqlaridan munosib o'rin egalladi va manguikka daxldor bo'lib qoldi. Zero, Prezidentimiz Shavkat Mirziyo-yev 2021-yil 9-may kuni Xotira va qadrlash kuniga bag'ishlangan tantanali marosimda ta'kidlaganidek: "Hayot qonuniyatiga ko'ra, vaqt o'tishi bilan ko'p narsa unutiladi, esdan chiqadi. Lekin bu yorug' dunyoda ulug' bir haqiqat borki, u hech qachon o'zgarmaydi, hech qachon eskirmaydi. Ya'ni **Vatan va xalq ozodligi, kelgusi avlodlarning baxt-u saodati yo'lida mardlik va jasorat ko'rsatgan insonlar xotirasi hamisha barhayot ya-shaydi**" [5].

G'alaba front orti ishlarining mustah-kam asosda tashkil etilishi va mashaqqat-li mehnatning natijasi bo'ldi. O'zbekis-tonliklarning murakkab, favqulodda holatda yanada mustahkam jipslashuvi natijasida qisqa muddatda barcha moddiy va ma'naviy kuchlar dushmanga qarshi safarbar etildi. Respublikamiz harakatdagi qurolli kuchlarni qurol-aslaha, o'q-dori, kiyim-kechak, oziq-ovqat bilan ta'minlovchi mustahkam harbiy bazalardan biriga aylandi. Frontni front orti bilan mustahkamlashga bor imkoniyatlari-ni safarbar etdi. Shunday ekan, g'alaba ham hammaniki bo'ldi. Fashizm ustidan qozonil-gan g'alaba barcha tinchlikparvar kuchlar g'alabasi edi. Yovuz kuchlarning ezgulik ol-dida taslim bo'lishi o'z ahamiyati jihatidan kishilik taraqqiyotini halokatdan saqlab qol-di. Bu g'alaba insoniyatni olg'a odimlashiga yo'l ochib bergan olamshumul tarixiy voqea bo'ldi. Ushbu qo'lga kiritilgan g'alaba fa-shizmga qarshi kurashda ishtirok etgan bar-cha xalqlar qatorida O'zbekiston xalqining ham g'alabasi edi. Zero, insoniyatni fashizm balosidan qutqarib qolishda O'zbekiston xalqi ham munosib, teng hissa qo'shdi. Shu ma'noda olib qaraganda, o'sha suronli yillar tariximizni atroflicha o'rgansak, O'zbekiston xalqining g'alabani ta'minlashga qo'shgan munosib hissasini yanada teranroq anglay-miz.

Darhaqiqat, Xotira va qadrlash xalqimizga xos bo'lgan azaliy qadriyatlarimizdan sanaladi. Tinchlikni qadrlash, uni doimo

ko'z qorachig'idek asrab-avaylash har birimizning muqaddas burchimizga aylanmog'i kerak.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 9-may kuni Buyuk G'alabaning 75 yilligi hamda Xotira va qadrlash kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi [Speech by President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev on May 9, 2020 at the solemn ceremony dedicated to the 75th anniversary of the Great Victory and the Day of Remembrance and Honor]. *Xalq so'zi – People's Word*, 2020, May 10.
2. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil 23-oktabrdagi "Ikkinchi jahon urushida qozonilgan g'alabaning 75 yilligini munosib nishonlash to'g'risida"gi qarori [President Shavkat Mirziyoyev on October 23, 2019. Resolution "On the worthy celebration of the 75th anniversary of the victory in World War II"].
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 9-may – Xotira va qadrlash kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi [Speech by President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev at the solemn ceremony dedicated to May 9 - the Day of Remembrance and Honor]. *Xalq so'zi – People's Word*, 2018, May 10.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Xotira va qadrlash kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi [Speech by President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev at the solemn ceremony dedicated to the Day of Remembrance and Honor]. *Xalq so'zi – People's Word*, 2019, May 10.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Xotira va qadrlash kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi [Speech by President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev at the solemn ceremony dedicated to the Day of Remembrance and Honor]. *Xalq so'zi – People's Word*, 2021, May 10.
6. Usmonov Q., Sodiqov M. O'zbekiston tarixi (1917–1991-yillar) [History of Uzbekistan (1917–1991)]. Tashkent, 2002, p. 136.
7. Karimov Sh. G'alabaga qo'shilgan hissa [Contribute to the victory]. Tashkent, 1990, p. 19.
8. Trud Newspaper, 2005, April 28 – May 4.
9. Fashizm ustidan qozonilgan g'alabada O'zbekistonning tarixiy hissasi (1941–1945 yy.) [Historical contribution of Uzbekistan to the victory over fascism (1941–1945)]. Tashkent, Fan Publ., 1996, pp. 364–365.
10. *Front haqiqati – Front Fact*, 1945, March 16.
11. *Qizil O'zbekiston – Red Uzbekistan*, 1946, January 16.
12. Sultonov N. Surxondaryo urush yillarida [Surkhandarya during the war]. *O'zbekistonda ijtimoiy fanlar – Social sciences in Uzbekistan*, 1995, no. 4, pp. 89–91.
13. UzR. PDA. Fund 58, list 18, vol. 177, pp. 114–116.
14. *Qizil O'zbekiston – Red Uzbekistan*, 1946, Mart 4.
15. Postanavleniye №164 SNK UzSSR i TSK KP(b) Uzbekistana ot 27–28 yanvarya 1942 goda «Ob organizatsii sbora yubileynykh podarkov k dnyu 24-y godovshchiny Krasnoy armii» [Decree No. 164 of the Council of People's Commissars of the Uzbek SSR and the Central Committee of the Communist Party (b) of Uzbekistan dated January 27–28, 1942 "On organizing the collection of jubilee gifts for the day of the 24th anniversary of the Red Army"]. MDA of the Republic of Uzbekistan, fund 837, list 32, coll. 3263, p. 72.
15. MDA RU. Fund 837, list 32, vol. 2767, p. 2.

16. *Qishloq haqiqati – Rural reality*, 1994, May 6.

17. *Uzbekskaya SSR v gody Velikoy Otechestvennoy voyny (1941-1945 gg.)* [Uzbek SSR during the Great Patriotic War (1941-1945)]. Tashkent, 1985, vol. 3, p. 217.

18. *O'zbekistonning yangi tarixi* [New history of Uzbekistan]. The second book. Uzbekistan during the Soviet era. Tashkent, Sharq Publ., 2000, pp. 444-445.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2 / 2022

BOSH MUHARRIR:

Nodirbek Salayev

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ikrom Ergashev

Ilmiy boshqarma boshlig'i

Mas'ul muharrir: D. Xudoynazarov

Muharrirlar: Sh. Jahonov, K. Abduvaliyeva,
F. Muhammadiyeva, Y. Yarmolik

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

E-mail: tn.tdyu@mail.ru

Jurnal 05.05.2022-yilda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli 20,88 b.t. Adadi: 100.

Buyurtma: № 14.

TDYU tipografiyasida chop etildi.